

Висновки. На основі даних про фактичне становище підприємства сьогодні, розрахунку ефективності, що досягається, внаслідок реалізації стратегічних планів і проектів робиться оцінка ефективності роботи підприємства загалом.

Якщо оцінка ефективності засвідчує, що показники мають тенденцію до погіршення, порівняно з попереднім періодом або з іншими підприємствами, що лідирують в аналогічній галузі, розробляються заходи і проекти, що поліпшують або хоча б зберігають фактичне становище.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку. У розробці пропозицій, заходів і проектів бере участь більшість служб підприємства. Економічною службою підприємства проводиться узагальнення і систематизація поданих пропозицій, розраховуються нові обсяги продажів *РП*, чистого прибутку *НП*, активів *А*, власних активів *СА*, позикових коштів *ЗС*, номенклатури продукції, що випускається, *л*, коефіцієнта відновлення *К_в*.

Якщо становище підприємства і динаміка показників займають більш високий рівень, то можна говорити про правильну обрану стратегічну політику в системі управління чинниками гнучкого розвитку.

Література

1. Самочкин, В. Н. Гибкое развитие предприятия: анализ и планирование [Текст] / В. Н. Самочкин. – М. : Дело, 1998. – 336 с.
2. Львов, Д. С. Эффективное управление техническим развитием [Текст] / Д. С. Львов. – М. : Экономика, 1990. – 255 с.
3. Масленникова, Н. Цели развития организации через призму управленческих технологий [Текст] / Н. Масленникова // Проблемы теории и практики управления. – 2002. – № 6. – С. 25-29.
4. Том, Н. Управление изменениями [Текст] / Н. Том // Проблемы теории и практики управления. – 1998. – № 1. – С. 42-49.

УДК 005.21:[658:338.45]

Хаврова К.С. (ДонНУЕТ, Донецьк)

ВИКОРИСТАННЯ ГРАФОАНАЛІТИЧНОГО МЕТОДУ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПОТОЧНИМИ ВИТРАТАМИ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розглянуто оцінку ефективності управління поточними витратами торговельних підприємств із використанням графоаналітичного методу.

Ключові слова: *поточні витрати, ефективність управління, графоаналітична модель, торговельне підприємство.*

Діагностика поточних витрат є ланкою, що поєднує всі інші функції управління, оскільки саме витрати є базою для визначення основних резервів, що можуть бути використані для підвищення результативності й ефективності

діяльності торговельного підприємства в цілому. Необхідність діагностики ефективності управління поточними витратами та його важливість для підприємства також обумовлена плануванням і обґрунтуванням можливих варіантів перспективного розвитку підприємств торгівлі.

У зв'язку з багатогранністю вказана проблема досліджувалася в декількох напрямках. Теоретичні й методологічні основи управління витратами були відображені в роботах А.Ф. Аксененко, М.І. Баканова, І.А. Басманова, П.С. Безруких, А.Р. Бернвальда, К.Т. Джурабаєва, В.Б. Івашкевича, М.В. Личагіна, А. Маргуліса, С.А. Ніколаєвої, П.П. Новіченко, Ю.А. Новоселова, В.Ф. Палія, П.М. Першукевича, С.С. Сатубалдіна, Я.В. Соколова, С.А. Стукова та ін. Принципові питання управління на торговельних підприємствах у цілому, і управління витратами зокрема, розглядалися в роботах З.А. Капелюк, О.І. Кліменко, Л.П. Наговіциної, К.А. Раїцького, А.А. Садекова, А.М. Фрідмана, Л.В. Фролової, А.Д. Шеремета та ін. Ряд питань із теми дослідження викладено в роботах зарубіжних учених: Д. Друрі, Б. Нідлза, Р. Сігела, Ч. Хорнгрена та ін.

Разом із цим рівень управління поточними витратами торговельного підприємства обумовлюється ступенем їх ефективності. Тому загальний діагностичний висновок щодо ефективності управління поточними витратами можливий тільки за умови оцінки їх ефективності.

Метою цієї статті є оцінювання ефективності управління поточними витратами торговельних підприємств із використанням графоаналітичного методу.

Одним із найважливіших завдань оцінки ефективності поточних витрат є вивчення їх динаміки у взаємозв'язку з результуючими показниками торговельного підприємства.

Дослідження ефективності управління поточними витратами здійснено на основі великих торговельних підприємств м. Маріуполя. Слід відзначити, що торговельний ринок міста представлений як дрібними, так і великими торговельними підприємствами. При цьому основну питому вагу загального товарообороту м. Маріуполя забезпечують в основному великі торговельні підприємства — такі, як: ТОВ «Маркомпрод», УГХТ «ММК ім. Ілліча», ТМ «АТБ-Маркет» і ТОВ ТБ «Амстор». Саме тому аналіз ефективності управління поточними витратами здійснено на прикладі цих підприємств.

Для оцінки ефективності були використані показники, які характеризують отриманий результат із розрахунку на одиницю поточних витрат. Такими показниками є:

1. Коефіцієнт витратовіддачі, який характеризує товарообіг підприємства на одиницю поточних витрат обороту.

2. Коефіцієнт прибутковості поточних витрат, який указує на розмір отриманого доходу на одиницю поточних витрат.

3. Коефіцієнт прибутковості поточних витрат, який дає можливість оцінити обсяг отриманого прибутку на одиницю поточних витрат.

4. Коефіцієнт зарплатоємності характеризує суму витрат на оплату праці на 100 грн товарообігу.

Враховуючи, що рівень управління поточними витратами торговельного підприємства обумовлюється ступенем ефективності їх здійснення, проведено

оцінювання ефективності поточних витрат у взаємозв'язку з результуючими показниками торговельного підприємства, яке показало, що практично по всіх підприємствах показники ефективності поточних витрат мали тенденцію до зниження, як видно з таблиці 1.

Таблиця 1 – Оцінка основних показників ефективності поточних витрат торговельних підприємств м. Маріуполя за період 2004-2007 рр.

Показники	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	Відхилення 2007 р. від 2006 р., +/-	Темп зміни 2007 р. до 2006 р., %
<i>ТОВ «Маркомпрод»</i>						
Коефіцієнт витратовіддачі	2,041	2,083	1,786	1,645	-0,141	92,11
Коефіцієнт доходності	1,701	1,735	1,488	1,371	-0,117	92,11
Коефіцієнт прибутковості	0,701	0,735	0,488	0,371	-0,117	75,93
Коефіцієнт зарплатоємності	0,088	0,067	0,054	0,063	0,008	115,09
<i>УГХТ «ММК ім. Ілліча»</i>						
Коефіцієнт витратовіддачі	2,069	2,125	1,994	1,974	-0,021	98,96
Коефіцієнт доходності	1,745	1,882	1,649	1,661	0,012	100,72
Коефіцієнт прибутковості	0,757	0,751	0,602	0,609	0,007	101,23
Коефіцієнт зарплатоємності	0,095	0,072	0,063	0,067	0,004	106,93
<i>ТМ «АТБ-Маркет»</i>						
Коефіцієнт витратовіддачі	1,733	1,678	2,053	2,000	-0,053	97,42
Коефіцієнт доходності	1,422	1,403	1,698	1,683	-0,014	99,16
Коефіцієнт прибутковості	0,388	0,401	0,620	0,618	-0,002	99,65
Коефіцієнт зарплатоємності	0,064	0,061	0,071	0,085	0,014	119,76
<i>ТОВ ТБ «Амстор»</i>						
Коефіцієнт витратовіддачі	1,404	1,372	1,949	1,884	-0,065	96,68
Коефіцієнт доходності	1,242	1,216	1,612	1,586	-0,026	98,41
Коефіцієнт прибутковості	0,466	0,485	0,588	0,582	-0,006	98,90
Коефіцієнт зарплатоємності	0,069	0,072	0,063	0,067	0,004	106,93

Однак кожний окреми показник оцінки ефективності поточних витрат не дозволяє комплексно оцінити та зробити загальний висновок про ефективність поточних витрат торговельного підприємства в цілому. Тому на основі експертних даних було встановлено ранг значущості показника для підприємства та на основі цього визначено коефіцієнт вагомості кожного показника, що показано в таблиці 2.

На основі отриманих значень коефіцієнтів вагомості була побудована модель визначення комплексної величини ефективності поточних витрат, яка характеризує залежність загальної ефективності поточних витрат від певних факторів (динаміки витратовіддачі, динаміки доходності та динаміки прибутковості поточних витрат, динаміки зарплатоємності).

Виходячи з цього можемо зазначити, що дискримінантна модель має такий вигляд:

$$K = 0,10 \times x_1 + 0,30 \times x_2 + 0,20 \times x_3 + 0,5 \times x_4, \quad (1)$$

де K – узагальнюючий показник комплексної оцінки ефективності поточних витрат;

x_1 – динаміка коефіцієнта витратовіддачі;

x_2 – динаміка коефіцієнта доходності поточних витрат;

x_3 – динаміка коефіцієнта прибутковості поточних витрат;

x_4 – динаміка коефіцієнта зарплатоємності.

Таблиця 2 – Розрахунок коефіцієнтів вагомості комплексної оцінки ефективності поточних витрат торговельних підприємств на основі методу сум

Показники	Значення показників динаміки по підприємствах				Ранг	Коефіцієнт вагомості
	ТОВ «Маркомпрод»	УГХТ «ММК ім. Ілліча»	ТМ «АТБ-Маркет»	ТОВ ТБ «Амстор»		
Коефіцієнт витратовіддачі	92,106	98,959	97,421	96,683	1	0,10
Коефіцієнт доходності	92,106	100,723	99,158	98,407	3	0,30
Коефіцієнт прибутковості	75,930	101,226	99,653	98,898	2	0,20
Коефіцієнт зарплатоємності	115,09	106,93	119,76	106,93	4	0,40

На основі розробленої дискримінантної моделі отримано значення комплексної величини ефективності поточних витрат, які наводимо в таблиці 3.

Таблиця 3 – Розрахунок узагальнюючого показника комплексної оцінки ефективності поточних витрат торговельних підприємств м. Маріуполя

Підприємство	Показник комплексної оцінки	Місце
ТОВ «Маркомпрод»	52,03	4
УГХТ «ММК ім. Ілліча»	60,36	1
ТМ «АТБ-Маркет»	59,42	2
ТОВ ТБ «Амстор»	58,97	3

Таким чином, проведена комплексна оцінка дозволила зробити висновок про те, що ефективність поточних витрат найвища для УГХТ «ММК ім. Ілліча» та ТМ «АТБ-Маркет», оскільки значення показників комплексної оцінки вказаних підприємств є найвищим.

Функціонування торговельних підприємств в умовах ринку та високої конкуренції обумовлює необхідність оцінювання ефективності поточних витрат порівняно з підприємствами-конкурентами. Таку оцінку запропоновано здійсню-

вати на основі графоаналітичного методу, модель якого показано на рисунку 1; його застосування дало можливість системно встановити кількісні та якісні зв'язки між окремими показниками ефективності поточних витрат підприємства, що видно з рисунка 2 [1].

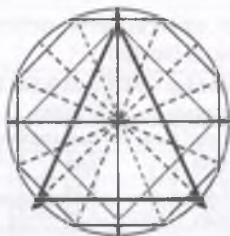

Рисунок 1 – Графоаналітична модель для діагностики ефективності поточних витрат

Рисунок 2 – Розподіл показників ефективності поточних витрат торговельного підприємства за основними блоками їх оцінювання

У дослідженні було враховано, що показники ефективності поточних витрат мають задовольняти такі вимоги: якнайповніше охоплення всіх сторін господарської, фінансової та інших видів діяльності підприємства; простота збирання показників; запобігання дублюванню показників.

В основу розрахунку кінцевого рейтингового оцінювання було покладено порівняння підприємств за кожним показником із трьох названих функціональних блоків із умовним еталонним підприємством.

Таким чином, базою для рейтингової оцінки стану та рівня ефективності поточних витрат є не суб'єктивні думки експертів (як це характерно для більшості інших методик оцінювання), а найвищі результати, що їх досягнуто в реальній конкурентній боротьбі, як показано в таблиці 4.

Таблиця 4 – Матриця ефективності поточних витрат торговельних підприємств (коэф.)

Показники	ТОВ «Мар-компрод»	УГХТ «ММК ім. Ілліча»	ТМ «АТБ-Маркет»	ТОВ ТБ «Амстор»	Сталон
<i>Блок ефективності витрат операційної діяльності</i>					
Коефіцієнт витратовіддачі	1,99	3,85	2,32	2,23	3,85
Коефіцієнт доходності	1,66	3,24	1,95	1,88	3,24
Коефіцієнт прибутковості	0,45	0,36	0,72	0,69	0,72
<i>Блок ефективності витрат фінансової діяльності</i>					
Коефіцієнт витратовіддачі	15,37	29,86	20,76	16,64	29,86
Коефіцієнт доходності	12,81	43,09	17,48	14,01	43,09
Коефіцієнт прибутковості	5,45	9,22	6,41	5,14	9,22
<i>Блок ефективності витрат іншої звичайної діяльності</i>					
Коефіцієнт витратовіддачі	24,19	65,10	49,79	44,73	65,10
Коефіцієнт доходності	20,16	54,79	41,91	37,65	54,79
Коефіцієнт прибутковості	5,45	20,10	15,38	13,81	20,10

Цей підхід відповідає практиці ринкової конкуренції, де кожне самостійне торговельне підприємство намагається щодо показників ефективності поточних витрат по всіх напрямках діяльності бути ліпшим за свого конкурента, що дозволяє йому мати достатньо високий рівень конкурентоспроможності.

Для кожного з досліджуваних підприємств по кожному блоку ефективності поточних витрат була знайдена сума місць (P_i), отримана у процесі ранжирування, та здійснена трансформація отриманої в ході ранжирування суми місць (P_i) у довжину вектора, що створює трикутник ефективності поточних витрат торговельного підприємства; дані наведено в таблиці 5.

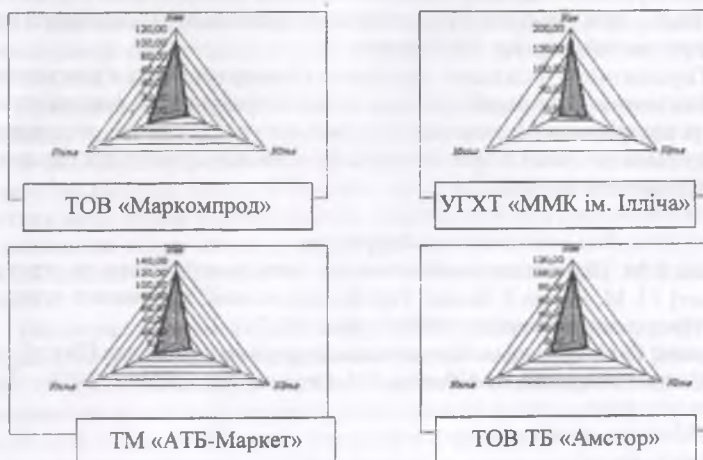
Таблиця 5 – Загальна оцінка ефективності поточних витрат кожного блоку діяльності торговельних підприємств м. Маріуполя

Показники	ТОВ «Маркомпрод»	УГХТ «ММК ім. Ілліча»	ТМ «АТБ-Маркет»	ТОВ ТБ «Амстор»
1	2	3	4	5
<i>Блок ефективності витрат операційної діяльності</i>				
Коефіцієнт витратовіддачі	0,52/4	1,00/1	0,60/2	0,58/3
Коефіцієнт доходності	0,51/4	1,00/1	0,60/2	0,58/3
Коефіцієнт прибутковості	0,63/3	0,50/4	1,00/1	0,96/2
Сума місць (P_i)	11	6	5	8
<i>Блок ефективності витрат фінансової діяльності</i>				
Коефіцієнт витратовіддачі	1,94/4	1,00/1	1,44/3	1,25/2
Коефіцієнт доходності	0,30/4	1,00/1	0,41/2	0,33/3

Продовження таблиці 5

1	2	3	4	5
Коефіцієнт прибутковості	0,59/3	1,00/1	0,70/2	0,56/4
Сума місць (P_i)	11	3	6	10
<i>Блок ефективності витрат іншої звичайної діяльності</i>				
Коефіцієнт витратовіддачі	2,69/4	1,00/1	1,31/2	1,46/3
Коефіцієнт доходності	0,37/4	1,00/1	0,76/2	0,69/3
Коефіцієнт прибутковості	3,69/4	1,00/1	1,31/2	1,46/3
Сума місць (P_j)	12	3	6	9
<i>Загальна сума місць по підприємству за всіма видами діяльності</i>				
	34	12	16	26
<i>Довжина векторів (B_k)</i>				
Коефіцієнт витратовіддачі	11,11	66,67	77,78	44,44
Коефіцієнт доходності	11,11	100,00	66,67	22,22
Коефіцієнт прибутковості	14,32	100,00	66,67	33,33

На основі побудованої графоаналітичної моделі ефективності поточних витрат було зроблено висновок про ефективність витрат за кожним видом діяльності торговельних підприємств, що показано на рисунку 3.

K_{θ_n} – коефіцієнт витратовіддачі;
 K_{ρ_n} – коефіцієнт доходності поточних витрат;
 K_{π_n} – коефіцієнт прибутковості поточних витрат.

Рисунок 3 – Трикутники ефективності поточних витрат торговельних підприємств за показниками

При цьому відзначимо, що чим ближче вектори розташовані до зовнішнього контуру, тим ефективність більша. Зовнішній контур трикутника окреслює можливості підприємства щодо досягнення оптимальних параметрів значень показників ефективності поточних витрат за кожним напрямом діяльності торговельного підприємства.

Побудовані графоаналітичні моделі ефективності поточних витрат дозволили зробити висновок про те, що на досліджуваних підприємствах є помітною дисгармонія векторів, а самі трикутники мають неправильну форму та достатньо далеко розташовані від контурів. Тому можна зробити висновок про низьку ефективність управління поточними витратами торговельних підприємств м. Маріуполя.

Таким чином, проведене оцінювання побудованих трикутників ефективності поточних витрат дозволило зробити висновки не тільки про ефективність здійснення витрат за кожним видом діяльності торговельного підприємства, а й оцінити рівень ефективності управління поточними витратами порівняно з підприємством-еталоном. Враховуючи, що торговельне підприємство діє в конкурентних умовах господарювання, запропонований графоаналітичний метод оцінювання дає можливість системно встановити кількісні та якісні зв'язки між окремими показниками ефективності поточних витрат підприємства, рівень їх динаміки та конкурентоспроможності поточних витрат підприємства порівняно з іншими торговельними підприємствами й, таким чином, обґрунтувати та своєчасно реалізувати управлінські рішення щодо підвищення ефективності поточних витрат як у цілому, так і за їх видами.

Перспективою подальших досліджень у цьому напрямку є вдосконалення основних шляхів оптимізації поточних витрат із урахуванням факторів зовнішнього та внутрішнього середовища торговельного підприємства, які впливають на зміну рівня поточних витрат та мають об'єктивний характер для більшої частини підприємств торгівлі

Література

1. Репіна, І. М. Підприємницький потенціал: методологія оцінки та управління [Текст] / І. М. Репіна // Вісник Української академії державного управління при Президенті України. – 1998. – № 2. – С. 262-271.
2. Федонін, О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка [Текст] : навч. посіб. / О. С. Федонін, І. М. Репіна, О. І. Олексик. – К. : КНЕУ, 2003. – 316 с.

УДК 658.114.3

Попов О.Є. (ХНЕУ, Харків)

СКЛАДОВІ ОЦІНКИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В АКЦІОНЕРНОМУ ТОВАРИСТВІ

У статті висвітлено характеристики методичних підходів до оцінки корпоративного управління в акціонерних товариствах; проведено теоретичне об-

грунтування та розроблено рекомендації щодо визначення складових оцінки якості корпоративного управління в акціонерному товаристві.

Ключові слова: методичний підхід, корпоративне управління, акціонерне товариство, складові оцінки якості.

Проблема оцінки ефективності та якості корпоративного управління є характерною властивістю акціонерної форми організації підприємницької діяльності. Головною причиною виникнення цієї проблеми є розділення прав власності та функцій управління, притаманне корпораціям, тобто формування системи відносин «принципал-агент» між акціонерами (власниками) АТ та найманими професійними керівниками. За таких умов ступінь забезпечення прав і інтересів акціонерів, досягнення прийнятного рівня результативності використання акціонерного капіталу в першу чергу залежать від досконалості й дієвості процедур акціонерного контролю, стрижнем якого стає оцінка якості та ефективності корпоративного управління (КУ).

Дослідження організаційно-методичних засад побудови ефективної системи КУ в акціонерному товаристві, заснованої на прозорих процедурах оцінки якості корпоративного управління, висвітлені в наукових працях багатьох вітчизняних та зарубіжних учених-економістів, таких як А. Воронкова [1], М. Бурмака [3], Г. Козаченко [2], Д. Леонов [3], Т. Момот [4], Г. Назарова [5], М. Юрса [2], А. Черпак [6], З. Шершньова [6]. Проте деякі важливі методичні аспекти дослідження якості корпоративного управління, зокрема – у сфері визначення напрямків (складових) оцінки якості КУ в акціонерному товаристві (АТ), досі не дістали належного висвітлення.

Метою дослідження в роботі є теоретичне обґрунтування та розробка рекомендацій щодо визначення складових оцінки якості корпоративного управління в акціонерному товаристві (АТ). Для досягнення поставленої мети було використано наступні методи й підходи: монографічний – для узагальнення методичних засад оцінки корпоративного управління; метод системного аналізу – для визначення змісту вимог до внутрішньо-організаційної побудови корпоративних відносин у АТ; графічний – для наочного подання результатів дослідження.

Вирішення практичних питань формування системи оцінки корпоративного управління у АТ суттєво ускладнюється через чималі труднощі щодо визначення об'єкта та загальної методології такої оцінки. По-перше, корпоративне управління являє собою насамперед управлінський процес, результати якого не можуть бути прямо ототожені з наслідками корпоративного співробітництва, та, навпаки, результативність корпоративного регулювання (наприклад, з точки зору досконалості суто бюрократичних процедур) ще не свідчить у достатньому ступені про ефективність (може бути досягнутий результат, але не найкращий). Отже, для корпоративних відносин (КВ) навіть чітке визначення мети та функцій корпоративного управління, що здійснюють акціонери або уповноважені особи й представники, стикається з численними труднощами. По-друге, корпоративне управління через стратегічний характер цілей, умов та факторів корпоративного управління великою мірою також являє собою складову механізму